

Commentarium in epistolam D Pauli Apostoli ad Timotheum primam : [Pellicanus Conrad], [1539]

CONTENTS

<i>Quam quidam repellentes circa fidem naufragauerunt, ex quibus est Hy- menaeus et Alexander, quos tradidi satanae, ut discant non blasphemare.</i>	2
CAPVT II.	2
<i>Obsacro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarumactiones pro omnibus hominibus.</i>	2
<i>Pro regibus, et omnibus qui in sublimitate constituti sunt, ut quietam et tran- quillam uitam agamus, in omni pietate et castitate.</i>	3
<i>Hoc enim bonum est, et acceptum coram saluatore nostro deo, qui omnes homines uult saluos fieri, et ad agnitionem ueritatis uenire.</i>	5
<i>Vnus enim deus, unus et mediator dei et hominum, homo Christus Iesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus.</i>	5
<i>Cuius testimonium temporibus suis confirmatum est, in quo positus sum ego praedicator et apostolus. Veritatem dico, non mentior, doctor gentium in fide et ueritate.</i>	8
<i>Volo ergo uiros orare in omni loco, leuantes puras manus, sine ira et discep- tatione.</i>	8
<i>Similiter et mulieres in habitu ornato, cum uerecundia et sobrietate ornantes se, et non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, uel ueste pretiosa, sed quod decet mulieres, promittentes pietatem per opera bona.</i>	9
<i>mulier in silentio discat cum omni subiectione. Docere autem mulieri non permitto, neque dominari in uirum, sed esse in silentio.</i>	11
<i>Adam enim primus formatus est, deinde Eua: et Adam non est sedu ctus, mulier autem seducta in praeuaricatione fuit.</i>	12
<i>Saluabitur autem per filiorum generationem, si permanserit in fide et dilectione, et sanctificatione, cum sobrietate.</i>	12
CAPVT III.	13
<i>Fidelis sermo.</i>	13
<i>Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat.</i>	13

AD TIMOTH. CAP. I.

[p.479]

lata ac religiosa conuersatione, coram omni ecclesia, quae eum audacem reddere poterat, ad animose uiriliterque occurrendum, etiam apostolatus sui autoritate, et spiritus sancti uirtute, qua perfusus erat, omnibus illis aduersariis potestatibus, doctrina et moribus, uolentibus corrumpere commissam sibi ab Apostolo ecclesiam Ephesiorum, exemplum
 5 futurus episcopis successoribus.

Quam quidam repellentes circa fidem naufragauerunt, ex quibus est Hymenaeus et Alexander, quos tradidi satanae, ut discant non blasphemare.

Erant Ephesi, qui contra conscientiam et agnitam ueritatem Apostolum traducebant, confingebant in eum mendacia, et obloquebantur: qui et semel susceptam euangelii fidem abiiciebant, Hymenaeus et Alexander. Hii uerbis Apostoli pertinaciter restiterant, seditiones mouerant contra Paulum, Iudaei ex genere, et a fide apostatae, Pauli perse-
 10 cutores subdoli, et non semper in manifesto aduersantes. Vnde et Paulus Timotheum admonet de Hymen o, ut caueat, nihil illi fidat, in secunda epistola. Satanae tradere, est excommunicare, et eiicere a coetu fidelium, ut a morbidis agnis sibi sani et boni Christiani caueant et non inficiantur. Prodidit ergo illorum malitias, et ecclesiae patefecit, ut et illi resipiscerent, et reliqui sibi de periculo prospicerent. Talis olim in ecclesia
 15 excommunicatio agebatur, sic publicorum criminum propalatio, et exomologesis in aedificationem ecclesiae fiebat. Quas utinam consuetudines probatissimas, iusta forma, secundum apostolicas traditiones ecclesia recuperet, ut refoventur mores, et disciplina non cesset, ut discant non blasphemare. Blasphemia nimirum est, peruersa docere, secreta diuina temeraria curiositate disquirere. Nihil enim commune habet humana ratio
 20 collata diuinis. Compescendi diligenter in ecclesia sunt, qui dominum blasphemant, uerbi illius auctoritati detrahunt, qui gentiliū errores postliminio reducunt, qui Iudaicis fabulis et haereticorum uenenis inficiunt ecclesiam, qui religionis praetextu gentiliū ritus commutant in speciem religionis, quos satius fuisset in totum reiici, ne gentiliū ceremoniis ecclesia plus quam Iudaica grauetur, puritasque doctrinae et operum
 25 commaculetur, et tandem opprimatur ueritas.

CAPVT II.

*O*bsacro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus.

Cum igitur necesse habeas militare periculosam militiam, cumqueside tibi et conscientia opus sit, ut imminentibus undique et semper malis occurrere possis, et officio satisfacere tuo, spiritu sancto te uocante commisso, quae sine dei gratia ac uirtute, nec a te praelato haberi possunt, neque ab alio. Ideo adhortor, non impero, non importunus
 30 urgeo, ut dominus, sed ut fidelis tibi pater filium obsecro, quem pro sincero affectu et filiali amore, scio non minus complecti hortamentum, quam seruus imperium. Non enim patris praeceptum filius expectare debet et exigere, sed solo nutu insinuasse filio beneplacitum patris, abunde suffecerit, ut protinus perficiat sedulo, quod patrem optare crediderit. Sic non mandatis, imperiis et coactionibus in dei negotiis est agendum. Nec

- 35 Christus nec apostoli id tentarunt, sed usi sunt admonitionibus, consiliis, orationibus,
et adhortationibus, quibus in ecclesia proficere studuerunt. Vt nihil mandauerint, nisi
quae pro charitate seruanda serius proponebant. Vt ante omnia fiant orationes.) Cum
sanctum ac deo acceptum, uel probandum, nihil prorsus ualeamus, nostris tantum freti
uiribus, sine dei auxilio, nec uerba, nec opera, nec exempla, nec aliqua sollicitudo nostra
40 aliquid prosit uel promoueat, necesse est ante omnia

COMMENT. IN I. EPIST.

[p.480]

nostra conamina, dominum implorare, auxilium illius petere ac assistentiam, ut ipse
bonum inspiret, desiderari faciat ac perfici: nihil enim aliunde obtinebimus.

- Deprecationes.) Dicuntur haec orationes ad deum, quibus aduersa quae merui
mus peccatis nostris, per dei misericordiam amoueri precamur, iram scilicet dei, et
45 poenam condignam, conscientiae angustias, incommoda corporis et spiritus, tentationes
perniciosas, et proximas periculo, ac casus peccatorum. Obsecrationes.) Sunt, quibus
per omnia sacra et deo grata, consequi desideramus dona dei nobis necessaria, spiritualia
in primis, deinde et corporalia. Vt quod nostris meritis obtinere non possumus, eius
gratia, et Christi domini meritis et intercessione a domino postulemus nobis concedi
50 in gloriam dei. Interpellationes.) Sunt cum unus pro alterius necessitate ex charitate
solicitus intercedit, et profratre orat, ut uel aduersa amoliantur, uel optabilia consequantur,
cum scilicet pro inuicemoramur, ut pariter saluemur. Gratiarumactiones.) Sunt, eum
pro acceptis beneficiis dominum laudamus, et omnia eidem accepta reddimus, et a
nobisipsis nihil nos habuisse uel potuisse fatemur. Vicissim nos offerentes uoluntati
55 suae, cuius beneplacito per omnia subiiei desideramus. Hoc est enim eucharistiae uerum
ac Christianissimum sacrificium, laudis scilicet et confessionis, ac gratiarumactionis. Pro
omnibus hominibus.) Non solum orandum pro amicis, fidelibus, iustis, ac familiaribus,
ac benefactoribus, uerum omnium maxime pro eis qui magis in digent, dei maiori opus
habent misericordia. Vt sunt inimici nostri, ut charitate imbuantur Christiana, infideles,
60 Iudaei, haeretici, ut respectu gratiae diuinae, lumine uerae fidei et ueritatis illustrentur,
et domino credant, iniusti ac impii ut resipiscant: ignoti nobis, ut domino miserante
a peccatis liberentur. Nihil unquam inter orandum occurrat discriminis, quo minus
affectuose pro uno hominum genere oremus, quam pro alio, uel excludere quoscunque
praesumamus, uel intendamus frigidius. Nec tantum oremus obbeneficia, ut hypocritae
65 solent, et incommodum nostrum, sed sola fraterna charitate ad orandum permoueamur
pro egentibus: et quia id domino placere credimus, similia ab aliis orationum suffragia
desiderantes. Non iubet Apostolus orari pro defunctis, sed pro hominibus, non pro
animabus fidelium mortuorum, quae non iam nobis proximae sunt, sed deo. Viui no bis
ubique commendantur, mortui deo: nos contra egimus, totam fere nostram sollicitudinem
70 impendentes in eos, demortuos scilicet, de quibus nobis dominus nihil praecepit. Pro his
non piget nimium multa dare, agere, pati, interim tamen fratres indigentes, maximopere
a deo nobis commissos, dissimulamus, et nihil iuuamus. Sed haec excogitauit auaritia
cleri, ut morituri multa legarent pro se mortuis de diuitiis suis, quas posthac, ut non
suas, relinquere cogebantur. Haeredibus debita iure naturae ea intercessoribus pro
75 animabus facile largiri poterant, maxime quia purgatorii poenas his mediis euadere posse
instruebantur praeter uerbum dei, et sine sanctorum exemplo.

Pro regibus, et omnibus qui in sublimitate constituti sunt, ut quietam et tranquillam uitam agamus, in omni pietate et castitate.

Apostoli temporibus reges mundi infideles erant et ethnici, aduersarii fidelibus, sed tamen pro eis orari uoluit, imo tanto sollicitius instetit, quanto magis clementiae diuinae influxus illis pro illorum regimine necessarius erat, ut boni fierent, ut tractabiles, mansuete
 80 praesint, benigne dominantur, quo ualeant sustineri, ut cor illorum regatur a domino, quo subditi tranquillius regantur: ut illis desuper praestetur sapientia et timor dei, ut ament iustitiam, et tueantur innocen

AD TIMOTH. CAP. II.

[p.481]

tiam. Et omnibus in sublimitate constitutis.) Addita coniunctio expositiue accipitur. Regibus, id est sublimibus. Sunt em reges qui in magistratu aliquo constituti, regunt,
 85 moderantur et praesunt. Constituri uero non ab alio quẽ a deo. Omnis enim potestas a deo est, etiam mala, propter peccata populi, et imminens subditis dei iudicium. Per eos enim deus non raro sua exequitur iudicia. Dabo, inquit, tibiregem in furore meo. Effoeminati erunt principes eorum, etc. Maximam itaque nobis poenam deprecabimur, si bonum et religiosum principem orationibus a deo promerebimur. Propter peccata
 90 enim populi dominus regnare facit hypocritam, id est impium. Sublimitas autem est, regere subiectos, iuxta stilum spiritus sancti, et a deo ordinata: non tantum ut honorentur praefecti, sed multo magis ut onerentur, sollicitudine maiori prodesse cupientes eis, quibus ut per charitatem et sapientiam seruiant, a deo dati sunt. Reges gentium dominantur, et benefici dicuntur, non sic reges fidelium. Hi enim sciunt sese tanto modestiores gerere
 95 debere, quanto sunt plurium commodis et profectibus destinati, et obsequio charitatis ac fidei deuincti. Debetur ipsis honor, reuerentia, timor, obedientia, ac sustentatio a subditis: ipsi uicissim obligantur amorem, fidem, curam, tutelam, sollicitudinem, instructionem, consolationem, regimen, coërcionem a malis, et discolis poenam. Nec obmittendum negligentius, quod non prece, pretio et instantia, sublimitas sit ambienda, uel regimen
 100 aliorum, sed constitui oportet ab aliis, nihil nisi subditorum bonum respicientibus, neque sine consensu eorum, si tamen rationabiliter sibi consultum cupiant, et non omnem malint subterfugere disciplinam, ut non tam seruitus habeatur, quẽ administratio disciplinae. Vt placidam et quietam uitam agamus.) Annitendum omni studio regibus, ut populus beneuolenter et cum gaudio, non ex tristitia obediat, sed placide, syncero affectu, sine
 105 murmure et displicentia, si fieri possit, et sine uiolentia: ut sint omnia sine tumultu, odio, seditione et rebellione. Sed Christiana pace, tranquille conuersentur, ut fratres ac domestici discipuli Christi, pacifici, modesti, mansueti et humiles. Haec est enim uita felicissima, planequebeata, et Christiana charitate iucunda. Cum omni pietate et honestate.) Faciunt haec duo perfectam quietem, si scilicet deum nostrum colamus
 110 fide, spe et charitate, ut totos nos committamus ei ut patri: et omnia quae occurrunt, patris prouidentia et pietate nobis euenire certo credamus. Tunc enim murmurabimus nunquam, temere non iudicabimus illius iudicia et dispensationem, sed ut sunt omnia optima cordis pace, ut patris pientissimi beneficia amplectemur. Castitas hic pro omni morum grauitate accipienda, ut honestas. In conuersatione enim ad proximum, morum
 115 honestas et comitas admodum nos commendat fratribus. Cauebit quisquis huiusmodi est, offensam et odia, perpetuam autem tranquillitatem fouebit et amicitiam, quae inter

inhonestos ac morosos aut leues personas diu constare non potest.

Hoc enim bonum est, et acceptum coram saluatore nostro deo, qui omnes homines uult saluos fieri, et ad agnitionem ueritatis uenire.

Quieta conuersatio nostra, et tranquillitas huius uitae in simplici obedientia, etiam ethnicis regibus exhibenda docetur, ut ecclesia careat dominantium mole stia, neque
 120 grassentur, ut magis opprimant, ne irritentur contra nos et euangelicam doctrinam, non scandalizentur nostris moribus, non ansam arripiant mouendi persecutiones, et blasphemandi nomen Christi. Cedit enim in gloriam religionis Christianae, imo domini dei nostri, qui per filium suum saluauit nos, si pacifice, mansuete ac sedulo dominis obsequamur, subiecti omnibus in timore dei, osten

COMMENT. IN I. EPIST.

[p.482]

125 dentes facto, optimi dei optimas leges scriptas esse in cordibus nostris. Vt ex bonis operibus nos considerantes, glorificent deum, si quando respectu misericordiae a deo fuerint uisitati, et corde pio religiosoque donati, dominumque deum nostrum ex fidelium religione cognouerint, nobiscumque ; uenerari inceperint, orationibus nostris interim domino commendati, et exemplo acquisiti. Omnes, inquit, homines uult saluos fieri.)
 130 Est enim dominus deus summe bonus, nihil eorum odiens quae condidit, neminem uult perire. Adest sua gratia omnibus, ut ueniant ad agnitionem ueritatis, quam per propheticas euangelicas et apostolicas literas, communem fecit omnibus. Vbi denuo coniunctio. Et expositiue sumenda uidetur, ut nihil aliud sit uelle saluos fieri, quae ad agnitionem diuinae uoluntatis perducere, ut agnoscere ueritatem sit fieri saluum. Ipsa
 135 enim ueritas liberat a peccato, si illi credatur. Denique uocauit omnes, annuntiatur omnibus, Christus pro omnibus mortuus est, omnes ad se trahit beneficiis, pro omnibus tradidit semetipsum. Contemptores autem dei et negatores non computandi ueniunt inter omnes, sed rediguntur in nihilum coram deo. Si itaque sermo incidat, Quare non omnes beatitudinem assequantur, leum omnes homines uelit saluos fieri ? Responderi
 140 potest, Quare non omnes capiant gratiam, quam sibi porrigi nemo ambigit? Quare non credant uerbo dei omnes? Quare nemo etiam cogi uelit ad bonum suum, nec debeat ? Nec se quisquam excusare potest de ignorantia, deque tractu instinctuum bonorum in conscientia, qui non cessant. Quod si gratiam sequendi quis abesse causetur, non tamen eam optare ac petere se non posse uere dicet. Domino autem dicente, Petite et
 145 accipietis. Is re uera non nihil recipiet, qui sedulo dominum fuerit deprecatus. Vltima tamen responsionis anchora tandem erit, uoluntas dei, quae regula est iustitiae, cuius non sit inquirenda ratio, qui et nobis nihil obligatur, et bonorum nostrorum non eget. Voluntate signi et antecedente, uult omnes saluari, dicunt Theologi post Augustinum, et distributione accommodata euadunt. Denique agnitio ueritatis, sensus est Christi, qui
 150 ueritas est, qui euangelium praedicauit mundo, qui ueram fidem ac uiuam, portum salutis statuit, et iustitiae summam. Lux mundi est, qui illuminat omnem hominem. Humanae scientiae, et ueritas intellectus naturalis, ad salutem inutiles sunt, et mendacium dici possunt. Christum autem scire, sanctorum est, ideo stultus in hoc mundo fiat, qui uoluerit fieri sapiens in deo et saluus.

Vnus enim deus, unus et mediator dei et hominum, homo Christus Iesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus.

155 Breuis hic expressa est summa fidei Christianae, et ueritatis irrefragabilis, cuius solius cognitio firmiter persuasa, salutem operatur hominibus. Si, inquam, non simplici id notitia sciant, sed potius uera sapientia: qui scilicet sic norunt, ut sapiant q̄ suauis sit dominus. Hunc ergo tenorem fidei, et breuissimam regulam, simpliciter et breuibz discutiamus. Vnum esse deum religiose cognoscitur, quum praeter eum qui omnia
160 condidit, nihil aliud, ut alicubi summum bonum desideratur, colitur, amatur, antefertur, uel confertur nihil. Non scilicet uenter, non caro et sanguis, aurum, honor, laus, et totus hic mundus. Omnia haec postponuntur, non tantum uerbo et lingua, ut facile possunt hypocritae, sed corde et sensu. Dum illud unum semper intendimus et attendimus, propter illud omnia agimus, non circa plurima occupamur et distrahimur. Hoc est uere
165 agnoscere unum deum, praeter eum nihil desiderare, quod non propter illum uelimus. Vnus mediator.) uel conciliator. Secundus fidei huius breuissimae articulus est, credere et scire

AD TIMOTH. CAP. II.

[p.485]

Christum esse unicum mediatorem, quem pater coelestis statuit inter se et nos, ut cum essemus peccatores, et a deo proiecti et inimici, per Christum reconciliemur. Hic omnes
170 homines peccatores esse, et reconciliatione egere ad deum, manifeste docetur, qui ut aduersarii et hostes, deum offensus sibi patiuntur, et abiectos esse damnatosque ex primi hominis transgressionem significantur, sola Christi gratia conciliandos: et non id solum, sed et filiationis et hereditatis ius accepisse per Christi mysterium, et in Christo omnia bona, ut nostra sint, quae sunt fratris nostri. Vnus autem, non multi mediatores
175 uel conciliatores docentur: unus enim Christus, unus saluator. Non ergo praeter eum interponendi sunt alii, quantumlibet sancti et pii homines, omnes enim peccatores sunt, et gratia dei indigent. Solus Christus suapte innocentia, dignitate et meritis proprie dictis, non ex gratia, nos peccatores conciliat patri, pro officio suo quod a patre accepit. Omnia denique pater dedit in manus filio unigenito, ad illum nobis currendum, quoties
180 quomodo cunque urgemur, qui fons est pietatis, et fidelissimus frater, qui sese pro nobis totum obtulit, in acerbissimam simul et probrosissimam mortem crucis, non nisi ex maxima charitate et fide ad genus humanum. Non est ergo ut eum ueluti morosum nobis promereamur, sanctorum aliorum quorumcunque intercessionibus, benignior nobis est, omnes sancti esse possint, quantumlibet charitate fulgentes. Solus pro nobis mortuus est,
185 et nos toties inuitat, pulsat, expectat, hortatur, allicit, rogat, et cogit aliquando. Venite, ait, ad me omnes etc. Venite edite absque argento etc. Audit nos semper per suam sibi soli propriam omniscientiam, adest per immensitatem, qua patri consubstantialis est: intendit singulis perfectissima charitate, quandoquidem sui sunt omnes: non distrahitur multitudine curandorum uel saluandorum, omnia nostra nouit melius nos ipsi, quibus
190 egeamus considerat, nobis dormientibus. Praecepit seriose, ut in solo suo nomine precaremur patrem. Honorem hunc gloriosissimum suum alteri prorsus nulli cedere potest: nec patitur communem ab aliis usurpari unigenitus filius. Homo, inquit, Christus Iesus.) Mirum quomodo dubitauerunt hominem non fuisse quidam haereticorum, qui sacras literas non negant, et hanc epistolam, qui hic simpliciter homo dicitur. Caro

195 enim et frater noster est, tentatus per omnia, absque peccato, et pro nobis hominum
nouissimus sese exhibuit, ac uermem nominauit, ut hominem perditum redimeret. Et
primogenitus quoque dicitur ex multis fratribus, ut chirographum peccati deleteret per
crucem, uere pro nobis mortuus est, utque homo esset, qui pro humano satisfaceret
200 genere. Christus Iesus, unctione sua consecrans omnes gentes, et Christianos faciens sua
gratia, et spiritus sui unctione: passione quoque sua saluans gentiles et Iudaeos, faciens
utraque unum. Qui dedit semetipsum redemptionem.) Obtulit seipsum in remissionem
omnium peccatorum, sacrificium seipsum perfectum et maximum, omnium quoque
praecedentium sacrificiorum finem et scopum, pro quibus captiuis commutationem
sufficientissimam. Non raptus est ad iudicium mortis inuitus, sed sua sponte obediuit, et
205 seipsum obtulit pretium deo patri, pro salute humani generis, et reconciliatione perfecta.
Cum essemus inimici, et tales inimici, ut etiam eum nos ipsum crucifixerimus, homines
scilicet, pro quibus se pretium et satisfactionem mediator obtulit. Nec dicamus, non esse
nos posteros Iudaeorum, qui hodie quoque in glorificatum dominum nostrum et regem
simile facinus non refugeremus, simili occasione permoti, qua Iudaeorum primores,
210 quibus meliores inter nos non ita multos inuenire licebit, quin et acerbius ipsum iterum
nostris uitiiis crucifigimus. Pro omnibus.) Exposuit ac tradidit se in mortem pro omnibus,
nemo nisi nolens saluari, relinquitur. Sufficiens

COMMENT. IN I. EPIST

[p.484]

fuit, et satisfecit deo patri pro omnibus, nihil obmisit de suo, quo minus omnes redimi
potuerint, et hodie possint. Excusatio nulla nobis relinquitur, qui plane scimus quid
215 uel facere, uel desiderare, uel quae obmissa dolere, uel non indolentiam deprecari, et
humiliter agnoscere debeamus, pro quae fide huiusmodi et charitate deum orare. Quis
haec non se posse nisi contumax uere fatebitur? Ad hanc ueritatis agnitionem, si
quis illuminante deo peruenerit, ut agnoscat ac credat certa fide, unum suum deum, et
conciliatorem unicum, et sibi deuotissimum dominum Iesum Christum, quodque seipsum
220 dederit ex maxima gratia redemptionis pretium pro omnibus credentibus, sine dubio
saluus erit, perfectus fidelis habebitur, et Christianus coram deo et Christo suo. Quae illi
fides reputabitur ad iustitiam, sicut Abrahae. Hanc breuissimam summam totius noui
testamenti et euangelicae doctrinae, dum olim apostoli praedicarent facile orbis attrahi
ad credendum poterat, idolisque abiectis, Christiana religione imbui. Cum nondum tam
225 incredibilia obtruderentur multa, qualia interim praeter sacram scripturam fidelibus,
de plus quē bis duodecim articulis neotericae fidei imponuntur necessario credenda,
de Papatu multa, de indulgentiis, purgatorio, diuis, et diuorum intercessionibus, mira-
culis, delectu ciborum, excommunicationibus, confessionibus, casibus episcopalibus,
uotis, peregrinationibus, Conciliis, sacramentis, impedimentis, Missis, horis canon-
230 icis, ceremoniis, festis, ordinibus, imaginibus, monasticis regulis, dispensationibus,
fraternitatibus, consecrationibus. Et quis ea numerare possit, quibus hodie grauantur
conscientiae piorum, et impiorum conuersio non iuuatur? Quorum nihil continetur in
Symbolo apostolorum uel canonicis scripturis, imo nec priscis sacrosanctis sanctorum
patrum conciliis: de quibus multa scribi possent, sed sufficiunt quae nunc passim le-
235 guntur. Nobis abunde iam dudum suffecit uerissimum diui Hieronymi dictum, Quicquid
(credendorum et necessario agendorum) de sacris scripturis non producit, eadem

facilitate contemnitur qua probatur.

Cuius testimonium temporibus suis confirmatum est, in quo positus sum ego praedicator et apostolus. Veritatem dico, non mentior, doctor gentium in fide et ueritate.

Ad hoc Christus ueniens sese patri pro nobis obtulit, ut suo illo tempore toti mundo testaretur diuinae charitatis erga genus humanum beneficium, dudum promissum patriarchis ac prophetis, in redemptionem omnium hominum, ut credentes per eum saluentur. Noluit enim occultum esse, quod sacrificiorum figuris et prophetis promissionibus in ueteri testamento uoluisset tam multis testatum. Quin et ego Paulus ad hoc nostrae redemptionis euangelium praedicandum assumptus sum ab eodem Christo domino, segregatus ac electus post alios, ut toto orbe gentibus hoc praedicem, et hanc dei tantam gratiam adnunciem. Nuncius missus a Christo et apostolus, quanquam cum Christo non uixerim, ex misericordia tamen sua me conuertit, ex persecutore et blasphemo in apostolum ac ueritatis doctorem ad omnes gentes. Veritatem dico, non mentior.) Modestissime iurat, quod notorium esset, et negari non poterat. Celebris, inquit, fama iactatur insaniae meae, cum spirans minarum et caedis in discipulos, subito in multorum comitatu e coelo uocatus sum, et a Christo conuersus. Deinde cum Barnaba a spiritu sancto segregatus in gentes, attestatione non modica miraculorum, profectu praedicationis maximo, a Iudaea incipiens per Asiam, usque ad Illyricum omnia repleui euangelio Christi. Non potest esse dubia apostolatus mei uocatio, et quod me Christus

AD TIMOTH. CAP. II.

[p.485]

gentium doctorem dederit, testantur signa apostolatus mei: qualem denique me gesserim in gloriam Christi, non in meum compendium aliquod temporale, nihil miscendo doctrinae, quam in me Christus non fuerit loquutus. Omnia sine hypocrisi et figmento, dextre ac plane ueraciter tradidi, ut accepi a domino. Doctorem se nominat, non in Vniuersitate, ut loquuntur, promotum: non enim Aristotelem audierat antea, et parua logicalia, sed spiritu sancto promotus, docebat sine intermissione uerbo, exemplo et scripturis, non tam nomine doctor officio, assidueque docendi studio. Tales etiam non sic promoti, doctores erant Origenes, Augustinus, Hieronymus, et similes. Quanquam eruditionis et fidei testimonium habere, et factis consequi non fuerit inutile, sed sine quaestu, fastu et hypocrisi: utque professionis suae specimen ostendant studio, fide et exemplis, uerbo et facto, non serico uel annulis, ne inter comessationes et pocula pro gratia nummorum, et personarum respectu, officium et autoritas docendi in ecclesia commendetur indignis, cum fide et ueritate doctores agant, ut scripturis canonicis edocti, fidem fideliter doceant, sine permixtione falsorum dogmatum, quae resipiant sensus carnis, ambitionem honoris, et quaesitum.

Volo ergo uiros orare in omni loco, leuantes puras manus, sine ira et disceptatione.

Docuerat orandum pro consequenda uitae tranquillitate in hoc mundo, et ut ad agnitionem ueritatis omnes peruenirent saluandi. Nunc uiros docet ac mulieres instruit, quomodo orandum, et de aliis necessariis, incidenter et obiter, foeminarum mores instituendo: primum autem uiros, Quos, inquit, uolo orare in omni loco. Nondum apostolorum

temporibus Christianis erant amplissima templa, sufficebat locus profamilia quacun-
 , longo tempore in criptis praedicatum: ubicunque ecclesia erat, duo scilicet aut tres uel
 275 plures, ibi locus orationis et praedicationis, in cubiculis, in agro, in naui, in montibus ac
 syluis: ubique orationis locus, ubi spiritus sancti templum consecratum habetur, quod
 sunt fidelium animi. Idipsum docuit ueritas Christus, Cum, inquit, oraueris, ingredi
 cubiculum, et ora patrem in abscondito. Multi hodie asueuerunt, ut non nisi in ecclesia
 orare ualeant, et exaudiri credant: si tamen uere orant, et non potius multa sensuum et
 280 mentis distractione adnumerent potius uerba, quē ut corde, affectu feruoreque spiritus
 subleuentur in deum, in considerationem fragilitatum, defectuum ac miseriarum, quarum
 consideratione legitima oratio sit promouenda. In omni, inquit, loco.) Consecratus est
 a deo mundus totus, et homo orationi. Vt non in templo Hierosolymis, nec Romae,
 sed in spiritu et ueritate sciamus orandum. Id quod Christus docuit dominus, quique
 285 sic orantes exauditurum promisit. Caetera diuinae potius prouidentiae committantur.
 Leuantes puras manus.) Non lotas, Pharisaeorum more, sed puras ab omni uiolentia,
 a sanguine innocentum, a munerum acceptione, usura, furto, a foedis libidinisque-
 contactibus, et ab omni malo opere. Nec uult Paulus extendi manus pharisaico more,
 sed desiderantium ex petitionis ardore. Non obsunt, sed prosunt quaedam ceremoniae
 290 orantibus, sed non nimiae, et quae mentis distractionem uel hypocrisim mouere possint.
 Sine ira et disceptatione.) Vbi docet nihil a deo postulandum, nisi prius orans proximo
 conciliatus sit charitate Christiana. Solet uirosum animos occupare furor et ira, ut super-
 bia mulieres, incontinentia ac liuor. Ira autem charitati contraria, orationi locum omnino
 praeccludit. Non ignoscit deus nobis, nec dona pietatis largitur, nisi peccantibus in nos
 295 antea indulerimus, nisi fratri offensam remiserimus, et ex animo dilexe

COMMENT. IN I. EPIST.

rimus propter deum.

[p.486]

Similiter et mulieres in habitu ornato, cum uerecundia et sobrietate ornantes se, et non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, uel ueste pretiosa, sed quod decet mulieres, promittentes pietatem per opera bona.

Mulieres Apostolus docet post uiros, de idoneis earundem moribus, ne de forma su-
 perbian amictu uel ornato, quod agnatum mulieres patiuntur et gaudent, alioqui non
 pessimae, imo et bonae, castae ac prudentes, quae de speciei ornatuumque cura uix sibi
 300 praecipere possunt. Admittit quidem Paulus, ut habitu ornato sint pro ingenio muliebri,
 non denique sordido amictu, uel nimium neglecto, quo abominatio sint maritis, et occasio
 forsitan exterarum adamandi, sed modum praescribit, ut decet castas, uerecundas, et minime
 irritatrices libidinis. Munde quidem, eleganter ac honeste uestiantur, hoc est, ne nuditate
 et ornato superfluo, pretioso uel curioso meretricibus assimilentur, appareantque affectu
 305 placendi in publico, maxime uero in coetu uel ecclesia, quod Christianis maritis nec
 placere potest neque debet. Ornentur autem legitimis monilibus, uerecundia scilicet et
 sobrietate, ex uultu, oculis, incessu, uerbis, subindicando moribus ipsis, inuitas sese
 offerri uirosum aspectibus, nolle ab aliquo desiderari ad malum, malle semper tegi,
 et aegre uidere uiros, multo molestius uideri. Quin et propter maritum uerecundia non
 310 nudentur: gratiosissimum enim ornamentum uerecundiam habet, quisquis est maritus

sapiens et probus. Sobrietate.) Nulla uinolentia aut crapula aliquatenus notetur mulier, quae lubricitatis et libidinis certi sunt testes, teste Hieronymo. Quae et impedimenta praebent foetibus optatissimis, insipientiae et garrulitatis uitia secum adferunt, mendaciorum et litium matres, nihilque secretum seruaturae, seminaria malorum. Nascitur e
 315 sobrietate castitas, ut sunt sorores, continent inhonesta desideria, et libidines impediunt. Ornantes se, non in tortis crinibus.) Non compositione capillorum, et implicatura argenti et auri, non adulterino colore, uel cerussa fucoque peregrino, quibus iniuriam inurunt formae naturali, magis autem uirtutum exercitiis ornentur. Non auro aut margaritis.) Non onerent impensis maritos, colligant potius, et in thesauros reponant pro haeredibus, uel
 320 certe sanctius subueniant indigentibus, in opera pietatis uerae conseruent. Non addant superbiae naturali fomenta luxuriae, non certare foeminae uicissim optent de sumptibus, sed de modestia, sapientia et maturitate: pretium margaritarum et auri felicius expendetur in pauperes. Vestis (inquit) non uestibus: quandoquidem superfluae uestes Christianos dedecent, et excusari non possunt, etiam in diuitibus. Non ad luxum amiciantur, sed
 325 ad honestatem et necessitatem. Vnica quidem non sufficit, sed superflua non decet, pretiositas intolerabilis. Scandalizat, irritat, zelum suscitatur et exemplum, extenuat rem familiarem, difficile defenditur a tineis, et non sine negotio curatur ac sollicitudine. Sed quod decet mulieres profitentes pietatem, aemulentur diligentius. Propensiores ipsas foeminas natura constituit ad cultum dei, ad multas ceremonias ac superstitiosas. Has
 330 discant non esse pietatem, frequentare ecclesias, gestare oratoria uel corollas, preculas mussitare, admirari cantus, et organis delectari, aspicere picturas idolorum, inclinari, incendere cereos, aqua conspergere sepulchra et seipsas. Haec quidem pietatis signa habita sunt iamdudum etiam apud ethnicos, sed minime sunt pieras, prorsus autem uersa sunt in impios usus. Pietatem magis profiteantur fideles foeminae et uiri, recordatione
 335 suorum peccatorum, suspiriis pro gratia et indulgentia, emendatione morum, et sancto proposito, attentius auscultari uerbis di

AD TIMOTH. CAP. II.

[p.487]

uinis, audita meditari et ruminare, ut deinde liberis ea domi recenseant ac inculcent, ne quid aduersi uerbo dei admitti sinant in pueris, nec exemplis propriis in citent ad
 340 irreligiosa uerba uel opera, idquea tenera aetate et primis annis, nondum deprauatis animis. Orationes breues, sed feruidas dicant ex consideratione necessitatum profundas, et ex animo humiliato: non multas, nec toties repetitas pro more et praefixo numero. Non enim quantitatem precum iuxta numerum et tempus, sed qualitatem deus exigit et deuotionem. Offerant monetam probatam charitate, non loquacitate: domi orent, familiae prospiciant, marito obsequantur, et auxiliantur in cura familiae. Caueant ab aspectu
 345 inuerecundo et uago. Lumen non lapidibus uel mortuis accendant, sed operi necessario, utili ac tenebris. Fides sine aquarum aspersione suffecerit. Pro omnibus istiusmodi exercitiis arripiant bona opera. Haec autem sunt, ut ministrent liberis, marito, familiae, uicinis, pauperibus, praegnantibus, parientibus, puerperis, infirmis, domui incumbant ornandae, lauandae, purgandae, prospiciendae die noctuque, iuxta Salomonis canticum.
 350 Omnia autem haec in fide peragant, persuasae certo talia deo placere, esseque ipsissimae pietatis officia, et opera a deo imposita, obedientiaeque sanctae merita, et fructus optimi. Si quando uacat, maxime auit feriis, lectioni incumbant, pueros ididem doceant, moneant,

corrigan, et a malo exemplo in uerbis et operibus solícite sibi temperent.

mulier in silentio discat cum omni subiectione. Docere autem mulieri non permitto, neque dominari in uirum, sed esse in silentio.

Viris quidem permittitur, imo iniungitur ut in coetu, quae de auditis non intelligunt, 355 inquirant a senioribus et presbyteris in ecclesia docentibus: et si quid eis sedentibus spiritus reuelat, loquantur cum modestia et sine disceptatione, ad profectum ecclesiae. Non prohibetur a uerbo ueritatis proponendo uir qualiscunque scripturas quacunque in lingua, sane intelligens. Voluit enim Paulus, ut passim quini aut seni pariter prophetarent, etiam intra ecclesiam. Cantica autem et organa psallentiumqueclamores, ac tumultus 360 inconditos, et studium assiduum canendi non docuit. In cordibus psallere, et spiritualibus hymnis domino laudes dicere, et canere mente, non tantum spiritu, hoc est sono, Christianos omnes docet. Mulieres uero in ecclesia sileant, domi uiros interrogent, si quid descendum fuerit, et in silentio: ne sensu suo abundare contingat, et litigare incipiant, uerbis et sensu proprio sibi complacentes. Docere mulieres non permitto, Paulus inquit: 365 non ego ausim huic sententiae uerboqueadiicere, in coetu uirorum, eatenus ut liceat foeminis docere in ecclesia foeminarum: sensu enim infirmae sunt, et non satis stabiles. Sed uiros presbyteros senes annis et moribus habeant agmina foeminarum, a quibus publice huiusmodi congregatio instruat. Nemo uero negauerit, aliquot nonnunquam foeminas conferre posse laudabiliter et debere quoque de auditis ac praelectis. Et legere 370 sacra scripta piorum doctorum etiam poterunt in coetu foeminarum, sic tamen ut intelligant, et non ignota in lingua. Verum sine intellectu orare, legere, canere, psallere, opus est sine omni fructu ac laude, maxima et perniciosa temporis perditio, et operum uel piorum uel alias utilium grauis iactura, qualia introduxit in ecclesiam sola pigritia ignorantiaqueet superstitione monachorum, Olim et in Italia et in Germania quoque, uel 375 teste Hieronymo, doctae erant sanctimoniales, quibus lectiones et cantica Latina lingua seruire poterant, et deuotioni conferre. Hodie in Germania et Gallia nihil intelligunt eorum quae iactant, uel sine iudicio aliquantulum suspicantur: quas non tam obedientia, quam hominibus et stultis monachis promittunt, excusas, que dementia culpar. Quid enim

COMMENT. IN I. EPIST.

380 inutilius institui poterat? quid stultius excogitari, quam ut tantundem temporis die noctuque expendant infelicissimae muliereulae in recitationibus, imo laboriosis cantibus uerborum, nihil prorsus illis significantium? Reliquum autem temporis ab huiusmodi tam molesta operis fatigatione, otio et remissione resolui et deperdi, ut omne earum tempus longe sit illis infructuosius, quæ somnium iners: interim tamen sibi de cultu 385 diuino uehementer complacent, iactant merita gloriosa, quae et datis literis et sigillis uenditant benefactoribus: nec se patiuntur aliquatenus ab huiusmodi institutis diuelli. Loquimur nunc de eis monialibus, quae optimae habentur et religiosiores, misere deceptis a stultis monachis. Qui curae suae demandatas mulierculas, fidelius regere, et secundum canonicas scripturas docere, de domini dei sui certissima uoluntate, et de mandatorum 390 illius obseruantia, qua domino seruuli seruire deberent ac possent. Quis enim domini sui seruitium seruus iactare potest, dum obmissis eis negotiis quae dominus prosequenda

[p.488]

serio iniunxit, illis potius incumbit quae minime iussit, et suapte natura charitati non prosunt, quae est finis legis. De eis monialibus, quae sine disciplina uiuunt genio, miror quid mundus cogitet quantumlibet malus, et quid cogitent parentes, dum filias
 395 sic prostituunt miserrime, idque titulo diuini cultus, ubi tantum carni seruitur, et stolidis monachis confessoribus. Haec et similia maiore querela opus habent, quam ego ualeam consequi uerbis quibuscunque. Nec dominari in uirum.) Id enim foedum marito est et ridiculum, ac fomentum superbiae uxoribus, uirique contemptus. Monere quidem maritum potest et debet, rogare, blandiri, et uincere malum in bono: interim tamen esse
 400 in silentio, parce loqui et breuiter, cum reuerentia ac timore: illico a uiro monita tacere, taceat: irato marito non respondeat, tempus capiet opportunius: semel non crebro repetat quae dicenda uiderit. Lingua mulieribus tanto diligentius moderanda est, quanto natura propensiores sunt ad cauilla et multiloquium. Nec circuncursari eas delectet per alienas aedes, non com morari in plateis, non foris plurimos ac in triuiis miscere sermones,
 405 domi agant potius cum silentio.

Adam enim primus formatus est, deinde Eua: et Adam non est seductus, mulier autem seducta in praeuaricatione fuit.

Ne quopacto superbiendi ansam mulier sibi uendicet dominandi uiro, admonet Apostolus ut meminerint suae originis, quam a uiro sumpta accepit: qui primo conditus a deo, natura quoque perfectior, absolutior, sapientia clarior, et ad seductiones intentatas cautior atque fortior erat. Quo sopore merso, ex costa illius Eua diuina uirtute formata
 410 est: ut unum corpus de uno corpore, et os ex ossibus prodiens, amoris uinculo arctius astringerentur. Adam quidem prior uirtute et tempore, Eua posterior utroque: ideoque duci ea, instrui, parere et sequi debet, agno. scereque dei ordinatione subiectam. Adam non fuit deceptus, non eum serpens aggredi primum audebat, qui eum fortassis minime de cepisset sapientiore foemina: non fefellisset tam impudenti mendacio, non
 415 ambiuisset excellentiam, non colloquium tam friuolum tulisset, nisi in gratiam mulieris consortis, amicae. Cui cum haec placere uideret Adam, delicias suas contristare non poterat, sed acquie uit, roganti mulieri attendens, oblitus praecepti uel negligens. Mulier autem seducta mendaciis, inuidia, dolo, blasphemia diaboli, permissione ac dispensatione diuina, nedum iusta, sed iustitiae originem nacta, qua proficere homo debuisset et progredi gratia dei praesente, acceptoque praecepto, retrocessit ipsa Eua, transgressa
 420 mandatum, et uerbis dei non credens, sed infidelitatis primum peccato su

AD TIMOTH. CAP. II.

perata, superbiaque et auaritia, gula et luxuria decepta est, et uiro insuper insidiata, blanditiis et instantia uicit, et in praeuaricationem traxit, ut pariter cum ea coeperit dubitare, si uere haec praedixerit uxor, scilicet imminere mortem, quam post gustum
 425 uideret superstitem ac uiuentem, ut et ipse peccaret. Cui semel seductrix facta, posthac directricis et doctoris munus ac officium praesumere et praestare nunquam par fuerit. Semel tam perniciosae suasioni consentiens Adam et seductus, meritosuspectam habuit omnem mulieris imormanem et igemuim; ex ipsa experimento sumpto fragilitatis et insipientiae, cum perfecta esset, nunc bis misera et sui admonita, praesumere doctrinam
 430 non audeat solidae uernalis et sapientiae.

[p.489]

Saluabitur autem per filiorum generationem, si permanserit in fide et dilectione, et sanctificatione, cum sobrietate.

Subdita quidem mulier sit uiro, et se humiliter gerere studeat inter uiros ac pudice, in ecclesia quoque nihil praesumat, agnoscens mentis imbecillitatem et inconstantiam, ut sibi docendi munus in ecclesia non arroget. Verum neutiquam ob id contemnenda est uiro, quam per fillorum et liberorum generationem beatam fecit dei munificentia, et insigni munere illustrauit. Quid enim admirabilius generatur in rerumnatura, ubi omnia tam sunt miraculosa, in utero soeminae: non tantum humanum corpus, sed et anima immortalis et rationalis creando in funditur, et infundendo creatur? Cuius generationis, nutritionis, educationis pariter et instructionis officium dominus in matrem contulit et mulierem, incunabulaque tradendae pietatis et profectus matribus commisit circa prolem: ut sicut lacte pascunt corpusculum, sic solido cibo nutrantur a uiris: in fide ac sacris dogma tibus uiros foeminae perfectos audiant ac sequantur. Curet igitur liberorum mater, ut in ea quam a teneris unguiculis a se fidem et dilectionem des imbiberunt filii, in eis permaneant, iugiter inculcando fidem et timorem dei, ut sancti sint moribus, ab omni criminum contagione perpetuo sibi caueant. Carni et sanguini non indulgeant, dei mandata quibus eos mater edocuit, semper memoriter cogitantes, ut sancti sint et permaneant corpore et spiritu. Sobrietatem in primis soli cite curent, ut cibo, potu, somno, otio, lusibus, indulgentia, sodalitate, non nimis nec periculose imcumbant. Potius autem matres studeant liberis persuadere, quos domino genuerunt et proximis, fidem, dilectionem, sanctimoniam, pudicitiam, sobrietatem in uerbis et moribus. Ad hoc necessarius est foeminis matribus rerum illarum usus et studium, ut puellae didicerint quod matres docere possint: perniciosissima itaque negligentia est, si uirgines insolentius educuntur, si sine timore dei, uerecundia, modestia, pudicitia, sobrietate et religione succrescamnt. Quomodo enim docebunt, quod nunquam didicerunt? Quid sperandum de uxoribus, quae insolentia puellari deprauatae sunt, ut nesciant quid sit uerecundia uel honestas?

CAPVT III.

F*idelis sermo.*

Quae tibi dilecto filio meo ad populum in ecclesia docendum scribout Christi apostolus, et tibi in eodem pater filio meo scribo, certissima habeas: et ea quae tam nunc tibi dixi de uiris et mulieribus, q̄ nunc scribenda cogito, scias a domino reuelata atque fidelia. Christi domini doctrinam esse, qui in me loquitur, non hominum uerba, id est mendacia.

5 Nihil ex me loqui in ecclesia audeo, non opiniones ac fabulas comminiscor, fidelis est omnis dei sermo et efficax, quem mihi disseminandum credidit in orbem fidelibus.

Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat.